

STANJE ŠUMA U REPUBLICI SRPSKOJ SA PRIJEDLOGOM MJERA

1. STANJE ŠUMA

Prema zvaničnim podacima iz raspoložive dokumentacije, šume u Bosni i Hercegovini zauzimaju površinu od 46 %, a u Republici Srpskoj 40 % od cjelokupne površine države, odnosno entiteta. Imajući u vidu opšti trend da šume u cijeloj Evropi, u zadnjih 2-3 decenije, osvajaju nove, bivše poljoprivredne površine, to se sa sigurnošću može tvrditi da su ovi zvanični podaci površine pod šumom, u prosjeku, veći za 10-20 %, zavisno od pojedinog užeg područja. Šumovitost po glavi stanovnika u BiH iznosi 0,57 ha, dok u Republici Srpskoj iznosi 0,79 ha. Ovi podaci su u stvarnosti i veći za 10-20 % u odnosu na zvanično stanje.

Ukupna površina šuma u državnom vlasništvu je 986384 ha ili 76 %, a ukupna površina šuma u privatnom vlasništvu je 277101 ha ili 22 %, nacionalni parkovi 1,5 % i industrijske plantaže 0,5 %.

a) Stanje državnih šuma

Struktura površina državnih šuma je sledeća :

visoke šume sa prirodnom obnovom	463600 ha	47 %
visoke degradirane šume	19728 ha	2 %
šumske kulture	59183 ha	6 %
izdanačke šume	177549 ha	18 %
goleti podesne za gazdovanje	187412 ha	19 %
neproductivne površine	59183 ha	6 %
uzurpacije	19728 ha	2 %

Struktura i veličina drvene zalihe po jedinici površine (1 ha) :

	na cijeloj površini (m ³)	po 1 ha
četinari	70397,00	71,37
lišćari	112616,00	114,17
UKUPNO	183013,00	185,54

Godišnji zapreminski prirast i obim sječa :

	ukupno	po 1 ha
prirast	5215000,00	5,29
etat	3475000,00	3,52
% E / P	67,00 %	
% E / V	19,00 %	
% P / V	2,85 %	

b) Stanje privatnih šuma

Struktura površina privatnih šuma:

	(ha)
visoke šume sa prirodnom obnovom	80359
šumske kulture	1385
izdanačke šume	146864
goleti i šibljadi	11084
neproduktivne površine	1385
područje krša	36024
UKUPNO	277101

Struktura i veličina drvene zalihe:

	na cijeloj površini	po 1 ha
visoke šume	16232518	202
izdanačke šume	18945456	129
šumske kulture	222985	161
područje krša	1728000	48
UKUPNO	37128895	134

Zapreminski prirast i obim sječa

	ukupno	po 1 ha
Prirast	1092731,00	3,94
Etat	662394,00	2,39
% E / P	61,00 %	
% E / V	18,00 %	
% P / V	2,94 %	

2. ANALIZA STANJA ŠUMA

Visokih šuma sa prirodnom obnovom je 47 % u državnom, odnosno 29 % u privatnom vlasništvu ili oko 44 % za sve šume u Republici Srpskoj. Ostale površine su pod izdanačkim šumama ili šibljacima i goletima koje su male vrijednosti u ekonomskom smislu.

Iz sadašnje strukture površina svih šuma proizilazi da se ekološko-proizvodne mogućnosti šumskih površina koriste sa najviše 50 % od produkcionih mogućnosti staništa.

Šumske kulture koje su podignute u nekoliko poslednjih decenija nisu u zadovoljavajućem stanju, uglavnom zbog lošeg izbora vrsta drveća za pojedina staništa i neprovođenja kontinuiranih šumskouzgojnih mjera.

Ogromne su površine šumskih kultura koje nisu uspjele, te su te površine i dalje ostale pod izdanačkim šumama ili šibljcima i goletima.

O stanju kultura, odnosno pošumljavanja u nekoliko zadnjih decenija, rezultatima pošumljavanja i materijalnim ulaganjima u ovu djelatnost osvrnućemo se u daljnjem tekstu.

Drvena zaliha po ha od 186 m³ u državnim šumama, odnosno 134 m³ u privatnim šumama je, prema svim naučnim i stručnim postavkama, daleko ispod „normalnog“ stanja, odnosno potencijalnih ekološko-proizvodnih mogućnosti produkcije drvne mase.

U poslednjih pedeset godina evidentno je smanjenje drvne zalihe po jedinici površine uz očigledno pogoršavanje kvalitativne strukture sa stanovišta vrsta drveća, debljinske strukture i zdravstvenog stanja šuma.

Godišnji zapreminski prirast od 5,29 m³/ha u državnim šumama, odnosno 3,94 m³/ha u privatnim šumama je „zadovoljavajući“, s obzirom na visinu drvne zalihe po ha, i postoje određene stručne sumnje o eventualnoj precjenjenosti prirasta.

Ako bi struktura površina i veličina drvne zalihe po ha bile u okvirima potencijalnih mogućnosti staništa, prirast bi mogao biti veći najmanje za 50 % od sadašnje vrijednosti.

Planirani obim sječa od 3457000 m³ sveukupne drvne mase ili 3,52 m³/ha u državnim šumama, odnosno

662394 m³/ha ili 2,49 m³ u privatnim šumama je za oko 1/3 manji od prirasta, što je načelno, sa stanovišta kontinuiteta gazdovanja, prihvatljivo, pod uslovom da se vrijednosti prirasta smatraju relativno tačnim i da se etat ostvaruje na cijeloj površini i u skladu sa postavljenim sistemima gazdovanja po propisanoj debljinskoj i kvalitativnoj strukturi.

Prema podacima JPS „Šume R. Srpske“, planirani etat se ostvaruje na površini od oko 60 % i uglavnom se ostvaruje u visokim šumama na račun mnogo manjeg ostvarenja i izdanačkim šumama, što jako negativno utiče na buduće stanje oih šuma.

Pored ostvarenja etata uglavnom u visokim šumama, evidentno je da u ostvarenom etatu znatno više učestvuju vrijednije vrste drveća, većeg kvaliteta i većeg prsnog prečnika od mogućnosti konkretnih šuma.

Ovakav pristup realizaciji obima sječa uticao je na smanjenje drvne zalihe po jedinici površine, smanjenje kvaliteta i prsnog prečnika zalihe i ozbiljno smanjenje produkcionih mogućnosti visokih šuma.

Kada je riječ o šumama u privatnom vlasništvu, situacija je još nepovoljnija sa stanovišta svih parametara. Naime, učešće visokih šuma na površinama u privatnom vlasništvu je značajno manje, a tim i zaliha po ha i zapreminski prirast.

Osnovna karakteristika privatnih šuma je da je veličina drvne zalihe veoma šarolika i da se kreće od 50 m³/ha do 200 m³/ha sa nerijetkim primjerima i do 400 m³/ha.

Devastacija pojedinih dijelova privatnih šuma je značajna i procjenjuje se na više od 15 % površine, sa posljedicama koje su imale karakter krčenja šuma. Stanje i sve posljedice u vezi sa privatnim šumama su uglavnom rezultat dosadašnjeg odnosa države i načina organizacije u oblasti gazdovanja i pružanja stručnih usluga, o čemu ćemo napraviti poseban osvrt.

3. ORGANIZACIJA I UPRAVLJANJE

Od 1945. godine šumama u državnom vlasništvu je upravljala država preko državnih preduzeća šumarstva koja su bila organizovana po kombinovanom teritorijalno-funkcionalnom principu. Tako je šumama od 1961. godine bilo upravljano preko šumskih preduzeća koja su bila samostalni privredni subjekti zaduženi za upravljanje šumama u ime države, koja su bila organizovana po teritorijalnom principu.

Razvojem društva i industrije rasle su potrebe za drvetom tako da je pritisak na šume rastao, što je rezultiralo i spajanjem šumarskih i drvnoindustrijskih preduzeća u zajedničke cjeline.

Pod teretom ideološke administrativno-socijalističke matrice upravljanja privredom, a tim i šumama, veoma često su vršene kozmetičke izmjene u postavljenim političkim koordinatama. Osnovna karakteristika postavljenih modela organizacije bila je podređenost šume potrebama drvnoindustrijskog kompleksa i političkih ambicija raznih nivoa vlasti.

Devedesetih godina prošlog vijeka, šume su ponovo izdvojene iz „zagrljaja“ drvne industrije, ali je organizacija upravljanja bila usitnjena na veliki broj šumskih gazdinstava, koja su bila objedinjena u okviru JPŠ „Srpske šume“. Iako formalno zaduženo za upravljanje i gazdovanje šumama u ime države, ovo preduzeće nije nikada postiglo organizaciono i funkcionalno jedinstvo koje može obezbjediti efikasno upravljanje šumama.

Faktički status „Srpskih šuma“ je bio takav da je predstavljao prosti zbir preko 40 pravnih subjekata (šumskih gazdinstava), koja su, u pravnom smislu, imala isti status kao i centralno preduzeće, i nivo samostalnosti koji je mnogo puta zavisio od intresnih grupa lokalnih sredina. Ovo stanje, u suštini neodrživog načina upravljanja, pokušava se zadnjih godina riješiti centralizovanjem upravljanja i gazdovanja na nivou „Srpskih šuma“, odnosno „Šuma“ RS, te svođenjem šumskih gazdinstava na nivo izvršitelja propisanih operativnih aktivnosti. Ovako postavljen organizacioni model još nije zaživio u potpunosti i sa ove distance se ne mogu ocjeniti njegovi rezultati. Zbog teritorijalne veličine prostora kojim upravlja ovo preduzeće i specifičnosti šumarske proizvodnje, postavlja se pitanje sa stanovišta efikasnosti da li je ovakav način organizacije optimalan.

Potrebno je pronaći i predložiti optimalan model upravljanja šumama sa stanovišta obezbjeđenja kontinuiteta gazdovanja, društvenih interesa i ekološko-opštekorisnih funkcija ovog resursa.

Dosadašnje upravljanje i gazdovanje šumama bilo je postavljeno i pod pritiscima situiranja dijela socijalnih problema društva, ali i zadovoljenja interesnih grupa i „političkih klanova“.

Privatnim šumama su, na osnovu zakona o šumama, gazdovali njihovi vlasnici, a stručne usluge u gazdovanju su vršila lokalna šumarska preduzeća. Šumarska preduzeća su ovaj vid obaveza doživljavala kao balast i opterećenje za svoje poslovanje, te su se na taj način i odnosile prema ovim poslovima. Šumarska preduzeća su bila u obavezi pružati pomoć vlasnicima privatnih šuma na zaštiti i čuvanju i provoditi doznaku stabala za sječu, u skladu sa šumskoprivrednom osnovom za privatne šume, i vršiti realizaciju otpreme šumskih drvnih

sortimenata. Od izvršene realizacije sortimenata i naplaćene takse od vlasnika (10 %) trebalo je uložiti u prostu reprodukciju šuma, što je rađeno u zanemarljivoj mjeri. Sredstva proširene reprodukcije, koja je trebalo ulagati u privatne šume srazmjerno njihovoj veličini, uopšte nisu ulagana.

4. ODNOSI ŠUMARSTVA I DRVNE INDUSTRIJE

Pod uticajem društveno-ekonomskih promjena od devedesetih godina, došlo je do organizacionog razdvajanja šumarstva i drvne industrije . I jedna i druga privredna grana je nastavila samostalno funkcionisanje, koje je pod teretom društvenih neprilika, lošeg ekonomskog ambijenta i nepostojanja konzistentne razvojne politike u obadviije oblasti donosilo brojne negativne posljedice.

Drvno-industrijska preduzeća u državnom vlasništvu su uglavnom „nestala“ i danas ne predstavljaju nikakav faktor ekonomskog razvoja, veću su više dio društvenog problema.

Došlo je do stihijskog razvoja privatne drvne industrije, pretežno primarnog karaktera. Odnosi u privatnom drvno-industrijskom sektoru danas su, najblaže rečeno, krajnje neuređeni. Poslednjih godina se čine određeni naponi na sistematskom i zakonskom uređenju ove oblasti, ali ovi procesi veoma sporo napreduju.

Kod vlasnika privatnih kapaciteta sazrelo je uvjerenje da se na temelju razvoja samo primarne prerade neće moći opstati, niti konkurisati na drugim tržištima, te pojedina velika drvno-industrijska preduzeća čine napore na iznalaženju kapaciteta za viši stepen obrade, odnosno finalizaciju proizvodnje.

Kakva je i kakva treba biti uloga šumarskog sektora u razvoju drvne industrije ?

Šumarstvo, odnosno šuma, je temeljni sirovinski resurs za razvoj drvne industrije.

Šuma je obnovljivi prirodni resurs, koji je limitiran količinom šumskih drvnih sortimenata koje, u toku godine, može ponuditi drvnoj industriji. Šumarstvo kao samostalni sektor ne može biti tretirano kao oslonac ekonomskog razvoja.

Šuma je, sa društvenog stanovišta, opšte dobro koje ima veću ulogu sa ekološkog i opštekorisnog aspekta od ekonomske uloge, odnosno proizvodnje drvnih sortimenata. Drvna industrija ima značajnu društvenu ulogu sa ekonomsko-socijalnog stanovišta, odnosno upošljavanja stanovništva i učešća u prihodima izvoza.

Polazeći od sadašnjeg stanja šuma (šumarstva) i tehnološkog i ekonomskog razvoja drvne-industrije, te ciljeva razvoja za naredni period, odnose šumarstva i drvne industrije treba postaviti na drugačije osnove.

U organizacionom smislu, nadležnost za šumarstvo treba biti u posebnom ministarstvu ili u okviru ministarstva zaduženog za „ prirodne resurse“ koje će biti organizovano slično današnjem ministarstvu poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, uz mnoge operativne organizacione promjene, primjerene ciljevima društvenog razvoja.

Nadležnost za drvnu industriju treba biti u okviru ministarstva privrede, organizovane na način koji će zadovoljiti značaj i ulogu ove privredne grane u ekonomskom razvoju zemlje.

Spajanje ovih oblasti u jedno ministarstvo moglo bi dati određenu društvenu korist, ali bi šteta mogla biti daleko veća, s obzirom na bitno različite uloge ovih grana, dosadašnja iskustva i sve opasnosti koje mogu proizaći iz raznih „ interesnih“ djelovanja u ovakvoj organizaciji, što može doprinijeti daljem narušavanju šuma i prevaljivanja problema drvne industrije na šumu, sa rezultatom zastoja u razvoju drvne industrije.

Uspostaviti partnerske odnose između šumarske i drvne industrije, zasnovan na ravnoteži interesa između države i obadvije privredne grane.

Odnose između šumarstva i drvne industrije postaviti kao starteški interes države, i u tom cilju odrediti realno moguće pretpostavke za dobru saradnju koje se trebaju ogledati u sledećem :

- napraviti dovoljno pouzdane procjene o mogućoj količini šumskih drvnih sortimenata koje može dati šuma na godišnjem nivou
- napraviti procjene asortimana sortimenata po količinama i svim kvalitativnim parametrima
- predvidjeti prosječni godišnji asortiman za period od narednih 10-30 godina
- snimitim realno stanje drvno-industrijskih kapaciteta i njihovu podjelu po stepenu finalizacije, broju zaposlenih, veličini prihoda i učešću izvoznog dijela prihoda
- analizirati razvojne mogućnosti drvne industrije sa stanovišta tehnologije, sa težištem na procjeni dinamike razvoja u smislu proizvodne finalizacije
- predvidjeti moguće finansijske i poreske olakšice i ocjenu njihovog uticaja na razvoj šumarstva i drvne industrije
- šumarski sektor rasteretiti dodatnog socijalnog opterećenja (**viška radne snage**)
- šume rasteretiti uticaja vaninstitucionalnog, neformalnih centara moći i interesnih grupa

U cilju uspješne saradnje i razvoja oba dvije grane :

- sve količine šumskih drvnih sortimenata planirati za prodaju domaćoj drvnoj industriji
- napraviti prioritete snabdijevanja pojedinih preduzeća drvne industrije, u skladu sa veličinom instaliranih kapaciteta, broja uposlenih, visina prihoda, veličine izvoza ...
- sve količine robe prodati preduzećima drvne industrije putem ugovora, a na bazi kriterija prioriteta, bez provođenja aukcija i licitacija (izuzev za trupce F i L), jer se ne doprinosi sigurnoj razvojnoj politici drvne industrije, a šumarstvo od toga nema koristi i kvare se ukupni odnosi za dobru i stabilnu poslovnu atmosferu između šumara i drvaraca
- vlada, kao vlasnik šuma, treba donijeti cjenovnik o šumskim drvnim sortimentima na temelju tržišnih uslova i cijena u okruženju, kvaliteta, očekivanog asortimana sortimenata, uvažavajući poticaje razvoja drvne industrije koji neće biti na štetu šume
- ugovorne odnose između šumarstava i preduzeća drvne industrije praviti za period na 3-5 godina sa karakterom obavezujućeg dokumenta iza koga, pored zakona, mora da stoji autoritet vlade kao vlasnika šuma
- finalizacija u drvnoj industriji je „vrišteća“ potreba i ona se može riješiti samo dodatnim ulaganjima, zato treba stvoriti uslove za strana ulaganja u oblasti drvne industrije
- u drvnoj industriji postoji niz i drugih nerješjenih pitanja, iz oblasti radno-pravnih odnosa, zaštite na radu i sl., koja se moraju odmah rješavati
- kadrovski potencijal u obadvije grane, a naročito kadrovska politika, su vrlo upitni i moraju se rješavati (šumari se moraju pozabaviti strukom, a preduzeća prerade neće moći raditi sa tezom-što manje „inžinjera“, iako kadrova drvne industrije koji mogu odgovoriti zadacima visoke finalizacije ima na tržištu)
- Razmotriti mogućnost davanja **etata** iz „Privrednih jedinica“ u neodrživim šumskim gazdinstvima na koncesije u trajanju od 10-20 godina, preduzećima drvne industrije

koja imaju zaposlenih minimalno 30 radnika i dva šumarska inženjera te godišnji obim proizvodnje 10 000 m³, oblovine. (primjer Crna gora)

5. PRIHODI ŠUMA

Državne šume

Etat sveukupne drvne mase je 3475000 m³ na godišnjem nivou.

Etat neto drvne zalihe je 2432500 m³ na godišnjem nivou.

Četinari	935783 m ³
Lišćari	1496717 m ³
UKUPNO	2432500 m ³

Struktura drvnih sortimenata i mogući prihodi

Trupci jela / smrča	471635 m ³ h 120 KM	= 56596200 KM
Trupci bijeli / crni bor	89835 m ³ h 103 KM	= 9253005 KM
Trupci bukve	584468 m ³ h 103 KM	= 60200204 KM
Trupci hrasta	107015 m ³ h 170 KM	= 18192550 KM
Trupci ostalih lišćara	95790 m ³ h 90 KM	= 8621100 KM
Jamsko drvo četinara	187157 m ³ h 70 KM	= 13100990 KM
Celulozno drvo lišćara	251448 m ³ h 49 KM	= 12320925 KM
Celulozno drvo četinara	187157 m ³ h 49 KM	= 9170693 KM
Ogrevno drvo lišćara	457995 m ³ h 39 KM	= 17861805 KM
UKUPNO	2432500 m ³	= 205317499 KM

Četinari - učešće trupaca 60 %, jamsko drvo 20 %, celulozno drvo 20 %.

Bukva / hrast – učešće trupaca 55 %, celulozno drvo 20 %, ogrevno drvo 35 %.

Ostali lišćari – učešće trupaca 40 %, ogrevno drvo 60 %.

Privatne šume

Struktura šumskih drvnih sortimenata

Trupci	174144 m ³
Celulozno drvo	146147 m ³
Ogrevno drvo	139509 m ³

U strukturi trupaca najveće je učešće lišćara (bukva, hrast ...) i četinar (jela, smrča) ispod 5 %. Prosječan kvalitet trupaca, s obzirom na vrstu drveta, kvalitet zalihe odnosno etata može se vrednovati novčanim ekvivalentom trupaca bukve druge klase.

Kvalitet celuloznog i ogrevnog drveta odgovara kvalitetu u državnim šumama.

Novčana vrijednost etata (1 godina)

Trupci	174144 m ³ h 82,00 KM	= 14279808 KM
Celulozno drvo	146147 m ³ h 49,00 KM	= 7161203 KM
Ogrevno drvo	139509 m ³ h 39,00 KM	= 5440851 KM
UKUPNO	459800 m ³ h 58,46 KM	= 26881862 KM

Procjenu sadašnje vrijednosti 1 m³ etata smatramo realnom, jer za ovu analizu nemamo egzaktne podatke, ali imajući dovoljno podataka o stanju šuma i kvalitetu, veličini i strukturi zalihe, vrijednost etata ne bi trebalo da je niža od 58 KM / m³, s obzirom da je vrijednost trupca bukve treće klase 62 KM.

U strukturi etata trupaca najviše učestvuje bukva svih kvalitetnih klasa, manje količine hrasta kitnjaka i lužnjaka, jele, smrče, plemenitih lišćara, a kvalitet celuloze i ogreva je sličan kao u državnim šumama.

Mogući prihod od šuma u državnoj svojini je oko 205 miliona KM. Troškovi odnosno rashodi koji su potrebni za ostvarenje planiranih prihoda su, prema sadašnjem stanju šumarskog sektora, takvi da je razlika između prihoda i rashoda veoma mala. Za pojedina šumska gazdinstva rashodi premašuju prihode, što je, sa stanovišta svih, ne samo ekonomskih već i logičkih, potpuno neodrživo.

Profit koji danas ostvaruje šumarski sektor je znatno ispod mogućnosti ove privredne grane. Ako se zna da sredstva za reprodukciju šuma (10 % od ukupnog prihoda) nisu uložena planski i da su uložena u znatno manjoj mjeri od zakonom propisanih, to rezultate poslovanja cjelokupnog šumarskog sektora čini krajnje neodrživim.

Uzroci ovakvog stanja su:

- veliko opterećenje radnom snagom i nepovoljna struktura zaposlenih (od javnog preduzeća je napravljena svojevrsna socijalna niša za rasterećenje socijalnih problema društva ...), što proizvodi, ne samo dugoročne negativne posljedice, već i trenutne po svim aspektima ekonomske i stručne motivacije, i ekonomskih efekata
- negativna kadrovska selekcija, koja je najmanje vezana za poslovne rezultate
- odsustvo validnih kontrolnih mehanizama poslovanja
- enorman uticaj politike i interesnih grupa van šumarskog sektora na dešavanja u šumarstvu, sa primjerima koji nemaju veza sa logikom zdravog razuma

Posljedice ovakvog stanja su vidljive na sve strane, a to su :

- stručni i društveni dignitet šumarskog stručnjaka je sveden na najniži nivo
- vrijednovanje struke i znanja je pretvoreno u svoju suprotnost
- kriteriji etike i javne kritike su proskribovani i svedeni na nivo „slijeganja ramenima“ i opšte nemoći
- poltronstvo, posebno prema „političkom faktoru“, je proglašeno vrlinom
- motivacija svih zaposlenih je na najnižoj tački

6. STRUKOVNA UDRUŽENJA

Od kada je šumarstva kao privredne djelatnosti postojala su i strukovna udruženja koja su okupljala šumarske stručnjake. Ova udruženja su osnivana sa ciljem razmjene stručnih iskustava i uticaja na bolji rad u šumarskoj privredi i obrazovanju kadrova, te su bili svojevrsni korektiv i savjest šumarske struke.

Na bazi ranijih iskustava o mjestu, ulozi i potrebi postojanja strukovnih udruženja, 1996. godine je formirano Društvo šumskih inženjera i tehničara (DiT) Republike Srpske. Udruženje je od samog osnivanja ostalo pod jakim patronatom Javnog preduzeća šumarstva i nikada nije postiglo ni minimalni nivo nezavisnosti u odnosu na JPŠ, te tim nije ni moglo služiti svrsi zbog koje je osnovano. DiT je služio interesima aktuelnih rukovodnih garnitura u mjeri koliko su ga one trebale za provođenje svojih ciljeva, koji često nisu bili u skladu sa dugoročnim interesima struke.

Organi Društva su se sastajali po „pozivu“ direktora ili su pravili dugogodišnje pauze i nisu obavljali ni minimalne stručne i društvene aktivnosti zbog kojih su postojali. Sadašnje DiT koje je preimenovano u Udruženje šumarskih inženjera i tehničara RS (UŠiT) je izgubilo svaki stručni i etički kredibilitet za zastupanje članstva i struke. UŠiT predstavlja samo uzurpaciju imena Udruženja, a stanje u njemu je svojevrsna paradigma koja oslikava društveno-ekonomsku ulogu šumarstva i ugleda šumara u društvenoj zajednici.

Iz tog razloga u junu 2010. godine osnovano je novo Udruženje inženjera šumarstva R. Srpske „SIŠ“ (Savez inženjera šumarstva), koje okuplja sve institucije koje se bave šumarstvom i nije pod uticajem JPŠ „Šuma RS“. www.sisrs.org

7. BIOLOŠKE INVESTICIJE – REPRODUKCIJA ŠUMA

Shodno Zakonu o šumama, preduzeća za gazdovanje šumama su dužna izdvajati 10 % od vrijednosti prihoda za prostu reprodukciju šuma po cjenovniku sortimenata u šumi na panju..

Sva preduzeća u RS izdvajaju 0,07 % za proširenu reprodukciju šuma.

U skladu sa veličinom prihoda u poslednjih 50 godina za prostu reprodukciju je trebalo izdvojiti i investirati oko **1 milijardu maraka**. S obzirom da su ta sredstva, prema izvještajima preduzeća za gazdovanje šumama, preko 3/4 ulagana u šumskouzgojne radove, uglavnom pošumljavanje, iz toga proizilazi da bi sada trebalo biti, najmanje, 300 000 ha novopodignutih vještačkih šuma-kultura. Šumskih zasada je sada oko 60 000 ha, što iznosi 1/5 od predviđenih sredstava i površina.

Stanje šumskih kultura je, u odnosu na uložena sredstva, krajnje nezadovoljavajuće, i sa stanovišta uspješnosti i sa stanovišta kvaliteta.

Prilikom podizanja kultura biran je sadni materijal koji je postojao na tržištu, a koji često, u pogledu načina i mjesta sadnje, nije odgovarao stručnim kriterijumima. Novopodignute kulture nisu održavane u potrebnoj mjeri, te je razumljivo da je rezultat ostvaren sa 20 % od uložениh sredstava.

Forsiranje četinara prilikom podizanja kultura je, takođe, bila stručna greška pod uticajem „mode“ tadašnjih evropskih (germanskih) trendova u oblasti uzgoja šuma. Od današnjeg načina i obima vještačkog podizanja šuma odustale su sve evropske zemlje i zemlje bivše SFRJ.

Pristup šumskouzgojnim radovima i sredstvima proširene reprodukcije se mora odmah izmjeniti. Predlažemo :

- da se direktna sredstva za podizanje šumskih kultura umanje na 1/5 od dosadašnjih,
- da se, iz sredstava proširene reprodukcije šuma ulažu srazmjerno u površini privatnih i državnih šuma.
- da se, iz sredstava proste reprodukcije, izvrše otvaranja neotvorenih i manje kvalitetnih šuma, šumskih komunikacija
- da se jedan dio šuma „odmori“ od realizacije etata, a da se „gubitak“ nadoknadi iz sredstava proste reprodukcije,
- da se za nova pošumljavanja bira sadni materijal koji odgovara uslovima staništa,
- veća ulaganja u poslove njege i prirodne obnove šuma na račun vještačkog pošumljavanja.

Sredstva proširene reprodukcije koristiti u sličnoj razmjeri za pojedine radove kao i sredstva proste reprodukcije.

Napraviti kriterije i pravilnik za korištenje sredstava proste reprodukcije, koji će sadržavati stimulacije i dodatna sredstva za područja šuma gdje su potrebna veća ulaganja od ostvarenih sredstava, na račun područja gdje su, zahvaljujući prirodnim uslovima, potrebna manja sredstva od ostvarenih.

Sredstva za prostu reprodukciju privatnih šuma namjenski koristiti za obnovu privatnih šuma i ista uvećati iz drugih izvora, iz razloga nenamjenskog korištenja ovih sredstava u dugom proteklom periodu, što je prourokovalo mnoge štetne posljedice na ove šume.

8. PREDLOG MJERA

Stanje javnog šumarskog sektora je neodrživo i mora se mijenjati, i o tome je sazrelo mišljenje kod svih šumarskih stručnjaka. Potrebno je :

- što hitnije usvojiti startegiju i šumarsku politiku,
- riješiti sva pitanja vlasničkog karaktera i upravljanja šumarskim sektorom,
- **odmah izvršiti reorganizaciju JP „Šume RS“ ad Sokolac (vratiti svojstva pravnih lica gazdinstvima)**
- **Ugovore o korišćenju državnih šuma potpisati sa šumskim gazdinstvima..**
- Ostaviti mogućnost da se „Privredne jedinice“ u neodrživim Š.G. mogu davati na koncesije u trajanju od maksimalno 2 (dva) uređajna perioda po ugledu na zemlje u okruženju. (u skladu sa Članom 4. stav (8) Zakona o koncesijama RS).
- odrediti dugoročne ciljeve u šumarstvu sa mogućim očekivanjima u stručnom i materijalnom pogledu,
- na temelju postavljenih ciljeva odrediti glavne strateške pravce razvoja i načine njihove realizacije,
- na temeljima postavljene strategije i šumarske politike postaviti sva zakonska akta i stručno-normativna podzakonska akta,
- riješiti pitanje upravljanja određivanjem nadležnosti vlasnika (Vlada RS) tj. ovlašćenja nadležnog ministarstva,
- riješiti pitanja organizacije i upravljanja (ko upravlja šumama ?..., vladina agencija, servis vlade za upravljanje šumama, javna preduzeća; u čijem sastavu opertaivno djeluje agencija, servis, preduzeće i sl. ?),
- riješiti pitanje gazdovanja šumama (integralno sa upravljanjem i odvojiti upravljanje i gazdovanje) i
- izraditi odabrani organizacioni model i odrediti optimalan broj i strukturu radne snage, a sve u cilju postizanja najvećih ekonomskih efekata i održivog gazdovanja šumama.

Strategijom razvoja šumarstva odrediti glavne ciljeve i rokove :

Polazeći od činjenice da je stanje šuma nezadovoljavajuće po svim aspektima (struktura površine, veličina i kvalitet drvene zalihe, veličina i kvalitet prirasta i etata ...) treba odrediti dinamiku promjene stanja šuma, u skladu sa realnim biološkim i materijalnim mogućnostima.

- dinamiku promjene strukture površine za najmanje tri uređajna perioda, odnosno 30 godina i obavezu analize stanja, sa stanovišta postavljenog cilja i dinamike za svaku godinu, a integralnu analizu praviti svakih 10 godina,
- dinamiku povećanja drvene zalihe i njenog kvaliteta po jedinici površine za sve kategorije šuma – osnovne gazdinske klase i izraditi projektovane optimalne zalihe, i vrijeme i dinamiku sa koje se to može postići, sa stanovišta svih uticajnih produkcionih i materijalnih mogućnosti,

- izraditi stručnu analizu produkcionih mogućnosti, odnosno optimalnih uslova za produkciju drvne mase, odnosno prirasta, za što je potrebno izvršiti ozbiljne analize i istraživanja produkcionih mogućnosti sadašnjeg stanja reproduktivne osnove šuma,
- ocjeniti prinodne mogućnosti šuma u narednim predviđenim periodima koji moraju biti zasnovani na potrebama progresivnog uvećanja veličine i kvaliteta drvne zalihe, u pravcu koji je projektovan za pojedine kategorije šuma i postavljenim ciljevima u strategiji razvoja.

Dinamiku unaprijeđenja stanja šuma je potrebno temeljno ugraditi u buduću strategiju razvoja šumarstva, pošto bez dobrog „fizičkog“ stanja šuma nema nikakve strategije. U tom smislu, danas je, više nego ikad, aktuelna rečenica iz izvještaja Skupštine Kraljevine Srbije iz 1891. godine : „Šume nitu su igda, niti mogu biti svojina jednog naraštaja, one su opšte blago, koje je svaki naraštaj dužan da sačuvano i neokrnjeno, onako kako ga je nasledio, preda pokoljenju koje za njim dolazi. Ono može uživati samo kamatu, ali glavnici ne sme krnjiti“.

Zbog ratova, društvenih neprilika, lošeg upravljanja i sl., stanje šuma je narušeno i za to nije potrebno tražiti posebne dokaze, zato strategija razvoja šumarstva mora da podvuče potrebu društvenog trenutka šuma koja treba da se izrazi kroz stav :

- šume se, u društveno-ekonomskom smislu, ne mogu tretirati kao nosioci ekonomskog razvoja u smislu koristi od šumskih drvnih proizvoda, već kao strateško dobro očuvanja zdrave životne sredine i zdravlja ljudi,
- ekonomsku ulogu šuma društveno vrednovati na realnim osnovama, u skladu sa stvarnim mogućnostima sadašnjeg stanja šuma i ciljeva stanja šuma za naredne projektovane periode,
- napraviti validnu procjenu ekonomske vrijednosti šuma sa stanovišta sporednih šumskih proizvoda (sjeme, gljive, puževi, pjesak, lov ...)
- napraviti validnu procjenu vrijednosti šuma sa stanovišta turističke, rekreativne, zdravstvene , edukativne funkcije ... i ekonomske koristi i njihovu očekivanu dinamiku, predvidjeti ulaganja u korelaciji sa očekivanjima,

U skladu sa trendovima evropske i svjetske šumarske politike i standarda strategije razvoja šumarstva mora naći ravnotežu između zadovoljenja svih funkcija (ekonomske, ekološke, socijalne, kulturološke ...).

- definisati mjesto i značaj šume u projekciji ruralnog razvoja Republike Srpske.

Na osnovu svih mogućnosti šuma i glavnog cilja očuvanja i unaprijeđenja stanja šuma, uz ravnotežu svih pozitivnih društvenih interesa, odrediti osnovne principe održivog gazdovanja temeljene na sadašnjem stanju šuma :

- definisati optimalne oblike upravljanja, bez obzira na vlasništvo šuma,
- postaviti regulatorne, institucionalne i ekonomske okvire za obezbjeđenje održivog gazdovanja,
- obezbjeđiti trajne finansijske mehanizme i prilagoditi poresku politiku koja će doprinijeti unaprijeđenju šuma i održivom gazdovanju,
- izraditi optimalnu organizaciju upravljanja i gazdovanja šumama
- odrediti dinamiku uvođenja sistema kvaliteta u šumarskom sektoru (i državnom, i privatnom),
- stanje obrazovanja kadrova je krajnje nezadovoljavajuće, naročito zbog nepostojanja ustanove za osposobljavanje srednjeg kadra, te se u tom pravcu ovo pitanje mora ugraditi u startegiju.

Dimenzionirani broj i profil kadrova koji je dugoročno potreban šumarstvu i u tom smislu predvidjeti obrazovne institucije (formiranje srednje šumarske škole internatskog tipa je neophodno). Sadašnje stanje srednjeg kadara nije nikakava garancija za ostvarenje bilo kakve strategije .

Visoko obrazovanje prilagoditi specijalističkim znanjima, kao potrebi ovog vremena i garanciji za ostvarenje strateških opredjeljenja.

- predvidjeti primjenjena multidisciplinarna istraživanja neophodna za ostvarenje postavljenih ciljeva,
- poslovi projektovanja u šumarstvu moraju biti nezavisni od menadžerskih i upravljačkih struktura, uz obezbjeđenje stručne i tržišne konkurencije u ovim poslovima.

Određiti glavne pravce razvoja lovne privrede, njenu društveno-ekonomsku ulogu, upravljanje i gazdovanje lovištima.

Da bi se izradila strategija i sva druga zakonska i operativna regulativa potrebno je imati egzaktno sadašnje stanje šuma.

Kako je u toku provođenje državne inventure šuma, očekivanja su da će ista dati dovoljno pouzdane parametre o stanju šuma i koji će biti temelj za izradu razvojne strategije šumarskog sektora.

Na bazi sadašnjih podataka o stanju šuma i potrebe opšteg društvenog razvoja i uloge šuma u društveno-ekonomskom razvoju treba odmah pristupiti preliminarnoj pripremi razvojne strategije i šumarske politike, uz izradu mogućih organizacionih modela upravljanja i gazdovanja, te predloga za izmjenu prevaziđene zakonske regulative.

- opštim odredbama definisati ulogu šuma i šumskog zemljišta sa stanovišta vrsta šuma u smislu njihove namjene,
- definisati pitanje upravljanja sa pravima i obavezama upravljača
- definisati osnovne ciljeve gazdovanja i uslove koje trebaju ispunjavati organizacije za gazdovanje šumama,
- definisati uslove koje trebaju ispunjavati organizacije za pružanje stručnih usluga u privatnim šumama
- definisati društvenu, ekonomsku, ekološku i kulturološku ulogu šuma sa stanovišta namjene pojedinih šuma, odnosno šumskih površina.

U pogledu organizacije šumarstva potrebno je definisati :

- pitanja i ulogu upravljača, u smislu formiranja ili izbora organizacije (preduzeća) za gazdovanje šumama,
- obaveze upravljača i organizacije za gazdovanje,
- potrebne normativne akte za upravljanje i gazdovanje šumama,
- ulogu upravne organizacije (vlada, ministarstvo ...) u gazdovanju privatnim šumama.

Gazdovanje šumama postaviti u skladu sa namjenom pojedinih šuma.

- definisati veličine šumskoprivrednih područja,
- status nacionalnih parkova i zaštitnih šuma i načina njihovog izdvajanja,
- odrediti dugoročne ciljeve gazdovanja, kao i načine i oblike njegovog ostvarenja
- definisati potrebnu projektnu dokumentaciju (ŠPO i izvedbeni projekti)
- definisati sadržaj projektne dokumentacije,
- definisati način donošenja, usvajanja i izmjene projektne dokumentacije
- definisati nezavisnost projektnih organizacija u odnosu na upravljačke i menadžerske strukture, odnosno upravljača i organizaciju za gazdovanje šumama,
- precizno definisati sredstva za reprodukciju šuma uz ravnopravno tretiranje oblika vlasništva,
- odrediti načine obezbjeđenja sredstava za reprodukciju, kao i načine utroška, kontrolu utroška sredstava i uspjeh pojedinačnih radova,
- **sredstva proširene reprodukcije planirati srazmjerno površini šuma sa stanovišta vlasništva uz koeficijent uvećanja za privatne šume u narednih 10 godina zbog neulaganja u dugodišnjem proteklom periodu,**
- zakonska rješenja u eksploataciji šuma postaviti na osnovne ciljeve održivog gazdovanja
- propisati oblike i načine eksploatacije šuma.
- propisati tehničke uslove (sertifikate) za organizacije koje vrše eksploataciju
- propisati uslove eksploatacije ostalih šumskih proizvoda,
- pitanje zaštite šuma definisati u skladu sa ciljevima održivog gazdovanja za pojedine vrste šuma po namjeni,
- riješiti pitanje krša sa ciljem dugovječnog zašumljavanja i načina finansiranja ovih poslova,
- postaviti ciljeve u pogledu optimalne šumske infrastrukture i načine i dinamiku njenog ostvarenja
- nadzor i ulogu inspekcije prilagoditi postavljenim organizacionim modelima u gazdovanju šumama.

Rješavanju ovih problema treba pristupiti odmah, bez odlaganja, uz angažovanje najboljih šumarskih stručnjaka i neophodnih eminentnih stručnjaka van šumarske branše uz uvažavanje svih pozitivnih iskustava u gazdovanju šumama u proteklom periodu.

Banjaluka, juli 2010. godine

Savjet za šume UPŠ "NAŠA ŠUMA"